

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

“การศึกษาเรียนรู้” ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการช่วยให้บุคคลมีการเรียนรู้และปรับตัว เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) การรู้จักแสวงหาความรู้ สามารถวิเคราะห์สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้และสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ๆ ในการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ล้วนต้องอาศัยการศึกษาหาความรู้หรือการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการมีส่วนร่วมในบริบททางด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21

ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2558 พบว่าในประเทศไทยมีประชากรร้อยละ 7.21 มีความเป็นอยู่ที่ยากจนและมีรายได้สำหรับการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ได้รับการศึกษาหรือมีการศึกษาน้อย และการด้อยการศึกษา ถือเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลต่อภาวะทางเศรษฐกิจของผู้ยากไร้ในสังคมไทย การให้การศึกษา จึงเป็นอีกกลยุทธ์หลักในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ซึ่งนอกจากการศึกษาในระบบแล้ว ศูนย์เรียนรู้ชุมชน คืออีกหนึ่งทางเลือกในการสร้างสร้างโอกาสด้านการศึกษา รวมทั้งเพิ่มบริการสารสนเทศ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจึงเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ของชุมชนที่นำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในท้องถิ่น เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน ก่อให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2558)

ประเทศไทยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยทุกช่วงวัย ให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาประเทศ และส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ดังที่ปรากฏชัดใน “ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์” ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทุกกลุ่มวัย โดยการสร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งนี้ ด้วยการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ให้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต และความสามารถในการดำรงชีวิต

อย่างรู้เท่าทัน และมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชุมชน และระดับประเทศ โดยปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เช่น พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมให้มีระบบการจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่ที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการสร้างภูมิปัญญาในท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง การเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับการศึกษาตามรูปแบบที่ตนเองต้องการ สามารถยืดหยุ่นได้ตามโอกาสและสถานการณ์ ทั้งนี้ จะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของคนไทยอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมเพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ และเติมเต็มให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 5 ซึ่งระบุว่า “ให้บุคคลได้รับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยให้บุคคลซึ่งได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้วหรือไม่ก็ตามมีสิทธิได้รับการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยได้แล้วแต่กรณี และในมาตรา 8 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ให้ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในกรรยกระดับคุณภาพชีวิต ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม”

ตำบลบางปลา จังหวัดสมุทรปราการ มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน เป็นชุมชนที่มีการรวมตัวกัน อย่างเหนียวแน่น ยึดถือประเพณีวัฒนธรรมโบราณ ที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ประเพณีงานประจำปี ศาลเจ้าพ่อพระรามพระลักษมณ์ ศาลเจ้าพ่อเสือ พิธีสงฆ์น้ำเจว็ด ซึ่งเป็นประเพณีท้องถิ่นที่หาได้ยากในปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังเป็นชุมชนที่มีนาฏศิลป์พื้นบ้าน มีคณะละครชาตรีและเครื่องดนตรีไทย (ปี่พาทย์) มากกว่า 10 คณะ เป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย ซึ่งเป็นเครื่องบ่งบอกว่า ตำบลบางปลาเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีเอกลักษณ์ของตนเองอย่างแท้จริงมาแต่ดั้งเดิม ทำให้มีศักยภาพมากเพียงพอที่จะทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ กล่าวคือ สามารถเป็นทั้งที่เก็บรวบรวมความรู้และศูนย์การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อคงไว้ซึ่งความยั่งยืนของความรู้นั้น ซึ่งในปัจจุบัน การจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ยังไม่มีการจัดการศูนย์การ

เรียนรู้อย่างเป็นระบบ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้และความชำนาญในท้องถิ่นมาให้บริการ ขาดการบริหารงบประมาณอย่างเป็นระบบ รวมทั้งยังขาดการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางในการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทางด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และด้านการบริหารจัดการ ทั้งนี้ ผลจากการศึกษา งานวิจัยนี้ จะสามารถทำให้ทราบถึงแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของตำบลบางปลา จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ และด้านการบริหารจัดการ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ และด้านการบริหารจัดการจำแนกตามเพศ อายุ และวุฒิการศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตำบลบางปลา จังหวัดสมุทรปราการ ที่ตรงกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

3. ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนตำบลบางปลา ผู้บริหารครูและนักศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลาและประชาชนในตำบลบางปลาจำนวน 15 หมู่บ้าน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (stratified random sampling) และกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างของเครซี มอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970)

ตารางแสดงจำนวนประชากรในตำบลบางปลา จำแนกตามหมู่ และขนาดกลุ่มตัวอย่าง

หมู่	จำนวนประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	413	5
2	1,782	21
3	5,069	62
4	545	7
5	648	8
6	759	9
7	1,209	15
8	550	7
9	4,596	57
10	5,643	70
11	6,485	80
12	1,140	14
13	702	8
14	621	8
15	578	8

2. **ด้านเนื้อหา** ทำการศึกษาข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ของประชาชนตำบลบางปลา จังหวัดสมุทรปราการ และการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ และด้านการบริหารจัดการของตำบลบางปลา จังหวัดสมุทรปราการ

3. **ด้านพื้นที่** ศึกษาในพื้นที่ตำบลบางปลา จังหวัดสมุทรปราการ

4. **ด้านระยะเวลา** ระยะเวลา 1 ปี

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน** หมายถึง สถานที่ที่ให้บริการข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ตลอดจนกิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสนับสนุนให้คนในชุมชนได้ศึกษา ค้นคว้าความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัย ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

2. **แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน** หมายถึง การศึกษาแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ และด้านการบริหารจัดการของตำบล บางปลา จังหวัดสมุทรปราการ

3. **การจัดการด้านบุคลากร** หมายถึง การบริหารจัดการในการวางแผนกำลังคน การจัดกำลังคน และการสรรหาบุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

4. **การจัดการด้านงบประมาณ** หมายถึง การจัดการเรื่องค่าใช้จ่ายและการควบคุมด้านดำเนินงานด้านงบประมาณของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ ระเบียบ และกฎเกณฑ์ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

5. **การจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่** หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ อาคาร สถานที่ ที่นำมาใช้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตลอดจนการดำเนินงานต่างๆ ให้มีการบริหารใช้งานเป็นไปอย่างคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

6. **ด้านการบริหารจัดการ** หมายถึง การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การจัดกิจกรรม ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในตำบลบางปลา จังหวัดสมุทรปราการ
2. นำผลที่ได้จากการวิจัยไปเสนอกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในดำเนินการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นระบบ เกิดประสิทธิภาพ และตรงกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น